

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

26 יוני 2016

ת"ע 37420-03-16

בפני כב' השופט נפתלי שילה, סגן הנשיא

התובעת
ב'
ע"י עו"ד ישראל שדה

נגד

הנתבעים
אלמונים
ע"י עו"ד אריה שחם
מנהל העיזבון עו"ד זרח רוזנבלום

פסק דין

האם יש תוקף לתניית הסילוקין בצוואת המנוח א'?

א. רקע עובדתי וטענות הצדדים

1. המנוח נפטר ביום 14.11.14.
2. לפני פטירתו, ערך המנוח כמה צוואות ובצוואתו האחרונה (להלן: "הצוואה"), צווה המנוח את דירתו וכן שליש מחשבון הבנק שלו, לתובעת ב' , שהיתה שכנתו וטיפלה בו במסירות בשנותיו האחרונות.
3. את יתרת רכושו (למעט כמה מנות) הוא העניק לשני בניו, שהם הנתבעים בהליך זה (להלן גם: "הבנים").

4. לאחר שב' הגישה בקשה לקיום הצוואה, הגישו הבנים התנגדות לקיומה ולקיום צוואות קודמות שערך המנוח.

5. בין היתר, טענו הבנים כי לאור העובדה שהמנוח ואמם ז"ל ערכו צוואות בגרמניה בשנת 1965, לא יכול היה המנוח לערוך צוואה אחרת. בנוסף, הבנים טענו כי המנוח לא היה כשיר לערוך צוואה וב' השפיעה על המנוח בהשפעה בלתי הוגנת, לערוך את הצוואה.

6. המנוח התייחס בצוואתו לחשבון בנק שהיו לו בו הרבה כספים (להלן: "החשבון") והוא כתב כי:

"כל הכספים בו הינם בבעלותי. למרות שהחשבון רשום גם ע"ש ילדי... , הרי כל הכספים בו במלואם הינם שלי ובבעלותי, שכן מקור הכספים הנ"ל במקרקעין שהיו בבעלות אשתי ז"ל ובבעלותי בגרמניה, ואשר מרביתם, כאמור ניתנו במתנה לילדי ויתרתם הועברה לחשבון הנ"ל... שנפתח ע"י אשתי ז"ל ועל ידי... אשתי ואני הסכמנו להוסיף את שמות הילדים לחשבון הנ"ל שלנו, מטעמים של נוחיות אדמיניסטרטיבית, ולא התכוונו שבכך תעבור הבעלות בחלק מהכספים שבחשבון הנ"ל... לילדינו וזו הסיבה שאני רואה בכל הכספים שבחשבון הזה... ככספים שהינם בבעלותי ושמקורם בי ולא בילדיי...".

7. בנוסף להתנגדות לצוואה, הגישו הבנים גם תביעה לפס"ד הצהרתי שבו ייקבע כי כל הכספים בחשבון שייכים להם ולא לעיזבון. זאת בין היתר, מאחר שמקור הכספים בנכסי נדל"ן שהיו גם בבעלותם וכן עקב סעיף אריכות ימים בחשבון.

8. התקיים הליך הוכחות ארוך שבסיומו, ניתן על ידי פסק דין ביום 7.2.16 ובו דחיתי את כל טענות הבנים (להלן: "פסק הדין").

9. בפסק הדין נקבע, שיש לדחות את ההתנגדות על כל מרכיביה וכן לדחות את תביעת הבנים ביחס לחשבון.

10. בסעיף 8 לצוואה קבע המנוח כי:

"אני מורה בזאת, כי במידה ומי מיילדי... או מי מטעמם יתנגד לקיומה של צוואה זו, או לכל סעיף מסעיפיה, לרבות אשר כתבתי בסעיף 4.4 לעיל לפיו החשבון וכל הכספים בו בבל"ל הינם בבעלותי, הרי המתנגד לא יירש כל חלק מעיזבוני וזאת למרות כל האמור לעיל בצוואתי זו, וחלקו של המתנגד יתחלק בחלקים שווים בין ב' (שתקבל מחצית מחלקו של המתנגד) לבין הנכד ו/או הבנים שלא התנגד, לפי העניין (שיקבלו את המחצית השנייה של המתנגד). היה חס ושלום שני בניי יתנגדו לקיומה של צוואה זו או לכל סעיף מסעיפיה, הרי שניהם לא יירשו כל חלק מעיזבוני ומלוא העיזבון - זולת הכספים שיגיעו ל... יעבור לב' והיא תהא היורשת היחידה של שני חלקי הבנים גם יחד, בנוסף לחלקה".

11. במסגרת הליך ההוכחות נחקר עורך הצוואה עו"ד רוזנבלום, שהוא מנהל העיזבון, אודות נסיבות "הכנסת" סעיף זה לצוואה. לדבריו: "המנוח בא אליי ודרש להכניס את הסעיף הזה והיתה ביננו שיחה אם זה יפה או לא יפה ואם להכניס או לא להכניס, כי מבחינת דרך ארץ אני בד"כ לא מכניס את הסעיף הזה. המנוח עמד על זה. עמד על זה ברחל בתך הקטנה ודרש את זה".

12. בסיום פסק הדין קבעתי כי אם הצדדים לא יגיעו להסכמה בעניין תוקף תניית הסילוקין, שלא נדונה במסגרת ההליך, ניתן יהיה להגיש תביעה.

13. משכשל הליך גישור שערך מנהל העיזבון, הגישה ב' את תביעתה דנן, שבה עתרה לפס"ד הצהרתי שייקבע שיש לתת תוקף לתניית הסילוקין.

14. ב' טוענת בתביעתה כי ההתנגדות של הבנים הוגשה בחוסר תם לב משווע, ללא כל הצדקה ולכן יש לתת תוקף לתניה שמשמעותה נישול הבנים לחלוטין מכל חלק ונחלה בעיזבון המנוח.

15. הבנים טענו בכתב ההגנה, כי היתה הצדקה להתנגדות לאור התנהגותה המחפירה של ב'. לדבריהם, מדובר בזכות חוקתית שנעשה בה שימוש בתם לב והם משוכנעים כי הצוואה לא שיקפה את רצון המנוח והיא נערכה תחת השפעה בלתי הוגנת של ב' וכשהמנוח לא היה כשיר לערוך צוואה. לטענתם,

התנהגותם היתה בתם לב ומבוססת על טענות סבירות "ובמידה ולא היו ננקטים על ידם, הליכים כלשהם, הרי שהתנהגותם במקרה שכזה היתה בלתי סבירה באופן אובייקטיבי ובלתי נסלחת באופן סובייקטיבי" (סעיף 12 לסיכומי התשובה).

16. הבנים טוענים כי במועד שהוגשה התנגדות, היה להם יסוד סביר להניח כי ב' בודדה את המנוח והשפיעה עליו בהשפעה בלתי הוגנת. לטענתם, עו"ס מטעם שירותי הרווחה שבדקה את מצבו של המנוח ויחסה של ב' אליו, כתבה ביום 19.1.14 כי: "מר ... תלוי לחלוטין בשכנתו ב' אשר השתלטה על חייו ומבודדת אותו מבני משפחתו". העו"ס אף סברה שהמנוח הוא בגדר חסר ישע ולבסוף הוצא צו הרחקה לב' מהמנוח, ע"י משטרת ישראל (סעיפים 18-22 לסיכומיהם). לטענתם, התנהגותה של ב' היתה "ממש פלילית, חריגה ובלתי נורמטיבית" (סעיף 6 לסיכומי התשובה). היה אם כן, יסוד סביר שנתמך ע"י גורמים אובייקטיבים כגון שירותי הרווחה, כי ב' השתלטה על המנוח והשפיעה עליו לערוך צוואות שבהן המנוח מעניק לה נכסים בשווי רב ביותר. לכן לטענתם, ההתנגדות הוגשה "מנימוקים סבירים ובתם לב מוחלט" (עמ' 2 לסיכומיהם).

17. הבנים טוענים גם, כי בשנותיו האחרונות "חל שינוי קיצוני ובלתי סביר" בהתנהלותו של המנוח וכי הצוואות האחרונות שהם התנגדו להן "עמדו בסתירה לכאורה לרצונו האמיתי של המנוח" (סעיפים 2 ו-4 לסיכומי התשובה). לדבריהם: "חלקם של המתנגדים בעיזבון... מסתכם בכ- 13.5 מיליון ש"ח. אין ספק כי המדובר ב"קנס" שאין לו כל פרופורציה" (סעיף 14 לסיכומי התשובה).

18. בדיון שהתקיים ביום 4.5.16 הסכימו הצדדים כי ההכרעה בהליך זה תינתן על יסוד הגשת סיכומים בכתב וניתן צו להגשת סיכומים.

ב. דיון והכרעה

1. בע"א 245/85 אנגלמן נ' קליין, פ"ד מג (1), 772 נקבע בדעת הרוב, כי כאשר ההתנגדות לצוואה נעשית בחוסר תם לב, יש ליתן תוקף לתניית הסילוקין.

2. כב' השופט ברק מונה את הנימוקים לכך שיש לכבד תניית סילוקין. לדבריו :

"ראשית, הגשמת העיקרון של כיבוד רצון המצווה...שנית, באמצעות תניית הסילוקין מגונן הנפטר על האינטרסים היקרים לו כגון: שלום המשפחה, שמו הטוב... שלישית, עידוד פשרה בין היורשים... רביעית, זהו אינטרס חברתי, כי היורשים על פי הצוואה... יסדירו את ענייניהם בהסכמה ובהבנה. אין זה רצוי, מבחינתה של המשפחה, כי עניינם הפרטיים ייחשפו בהתדיינות סביב תוקף צוואה בבית המשפט".

3. לכך נקבע כי :

"אם יורש על פי צוואה מתנגד לקיומה בטענות סרק... ושלא בתם לב, יש מקום לקיים את האמור בתנייה...עם זאת, אין ליתן תוקף... מקום שההתנגדות מבוססת על עילה סבירה ובתום לב".

ראו גם : ע"א 2698/92 יונה נ' אדלמן, פ"ד מח (3), 275, תמ"ש 42052-07-11 צ.מ. נ' ל.ש. (ניתן ביום 19.12.12 מפני כב' השופט זגורי).

4. לו היו הבנים מעלים רק את הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת מצד ב', ניתן היה לראות בהתנגדותם משום התנגדות שלא נגועה בחוסר תם לב. זאת, בין היתר עקב דיווחי המשטרה והעו"ס, כפי שפורטו בהרחבה בפסק הדין.

5. ברם, המתנגדים התנגדו גם בעילה של היעדר כשירות ולהתנגדות בעילה זו, לא היה כל בסיס. כמפורט בפסק הדין, ההתנגדות בטענה זו, היתה נגועה בחוסר תם לב, לא היתה ראשית ראייה לטענה זו ולא היתה לבנים כי סיבה והצדקה להעלות טענה זו.

6. זאת ועוד : לא היתה לבנים כל עילה והצדקה להגיש כנגד העיזבון תביעה בנוגע לחשבון הבנק, שעה שידעו היטב את עמדת אביהם ביחס לחשבון כמפורט בצוואותיו. תביעתם בנושא חשבון הבנק הוגשה לאחר שב' הגישה את הצוואה האחרונה לקיום. טענות הבנים ביחס לחשבון היו חסרות כל בסיס עובדתי ומשפטי כמפורט בפסק הדין. הילדים אף כיזבו, שעה שטענו כי אביהם מעולם לא ביקש מהם בחייו "לצאת" מהחשבון, והוכח על פי מסמכי

הבנק שהוגשו, כי המנוח פנה לילדיו בנושא זה והבן שי' אף נענה לבקשת אביו וחתם על "יציאתו" מהחשבון (סעיף 8.2 וסעיף 9.3.1 לסיכומי מנהל העיזבון וסעיף 2.6 לסיכומי ב').

7. המנוח ציין במפורש בצוואתו, כי מי שיתנגד לכך שהחשבון כולו שלו, לא יירש מחלקו דבר.

8. הבנים, לא כיבדו כלל את רצון אביהם ולמרות שזכו ברוב רכושו על פי הצוואה, הם בחרו לטעון טענות התנגדות חסרות בסיס ביחס לכשירותו וכן הגישו תביעת סרק ביחס לבעלות על החשבון. ודוק: הבנים אישרו בהליך הקודם כי קבלו מיליוני אירו עוד בחיי הוריהם ועל פי הצוואה הם זכו לשיטתם בסך נכבד בגובה של כ - 13.5 מיליון ₪. למרות שלו הבנים היו מכבדים את רצון אביהם הם לא היו "יוצאים" מקופחים כלל וכלל, הם בחרו לצאת למלחמת חורמה ברצונו המפורש והחד משמעי של אביהם.

9. יתר על כן, הבנים לא התנגדו רק לצוואה האחרונה, אלא הגישו התנגדות גם לצוואות קודמות של המנוח, אשר נערכו כאשר המנוח היה הרבה יותר עצמאי ולא נזקק כלל לעזרה מצד ב', כמפורט בפסק הדין. ביחס לצוואות הקודמות, לא היה כל יסוד להתנגדות גם בטענה של השפעה בלתי הוגנת, מאחר שבתקופה זו גם הבנים אישרו כי היה להם קשר שוטף עם המנוח, ב' לא בודדה אותו והמנוח לא היה זקוק לעזרתה (ראו: עמ' 41 לפסק הדין). התנגדות כה גורפת, לארבע הצוואות האחרונות של המנוח, מהווה התנהגות הנגועה בחוסר תום לב קיצוני. יודגש כי גם בצוואה השנייה וגם בצוואה השלישית, שקדמו לצוואה האחרונה, קבע המנוח תניית סילוקין.

10. היה על הבנים לקחת בחשבון, לאור תניית הסילוקין, כי עליהם לפעול בתום לב ולא להעלות טענות חסרות שחר. משלא עשו כן, עליהם "לשלם את מחיר" התנהלותם. ודוק: אין מדובר במתן עונש למתנגדים אלא בקיום רצונו הברור והמפורש של המנוח. כפי שקבע כב' השופט ברק: **"הצורך לכבד את רצון המת הוא ביטוי לאוטונומיה של הרצון הפרטי, המעוגנת בכבודו של אדם"** (ע"א 1900/96 טלמצ'יו נ' האפוטרופוס הכללי, פ"ד נג(2) 817).

11. לדאבון הלב, רואים אנו התנגדויות חסרות יסוד שמוגשות חדשות לבקרים. הכלי של "תניית סילוקין" הוא כלי ראוי שיש לעשות בו שימוש ויש להמליץ על "הכנסתו" לצוואות. ייתכן כי ככל שירבה השימוש בכלי זה והציבור יפנים, כי יש מחיר כואב להתנגדויות סרק, תקטן התופעה המצערת והרווחת של הגשת התנגדויות חסרות בסיס, שמבזות את הנפטר וגורמות לבזבוז זמן שיפוטי יקר. יש לזכור כי: **"זכותו של המנוח לעשות בנכסיו לאחר פטירתו הפכה כיום גם לזכות חוקתית"** (רע"א 5103/95 דשת נ' אליהו, פ"ד נג (3) 97 (1999)).

12. לפיכך ולאור העיקרון של "מצווה לקיים דברי המת", יש לתת תוקף לתניית הסילוקין, לקבל את התביעה ולקבוע כי לבנים אין כל חלק ונחלה בעיזבון המנוח.

13. הבנים ישלמו לבי' הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בגין הליך זה בסך של 20,000 ₪.

14. פסק הדין ניתן לפרסום בכפוף להשמטת פרטים מזהים.

ניתן היום, כ' סיוון תשע"ו, 26 יוני 2016, בהעדר הצדדים.